

Ազգային պատուաւոր թերթերէ միոյն մէջ (Մարտ ամսոյ), կծու ակնարկութեանց հանդիպեցանք տարւոյս Քաղնալկայի առաջին թերթին յաւելուած հին և նոր յօդուածին մի քանի բացատրութեանց մասին, որոնք (անհասկանալի է թէ ինչպէս) պատճառ եղեր են թիւրիմացութեան՝ իրենց չափազանց... դիւրեւագութեամբ: Այդ բացատրութիւնը այն քան պարզ էին, ըստ մեզ, որ մեկնութեան անգամ պէտք չունէին՝ ուր մնաց ծուռ կամ սխալ մեկնութեան: Սակայն ուզողին անկաւելի բան կայ. հարկ էր որ այնպէս ընէր նոյն թերթին, քանի որ իրեն միայն սեփականներ է ժամանակէ մ'ի վեր եզակիան երեւելու և ամենայն խնդրոց վճռատու լինելու իրաւունքը: Սատիկ իշաձգութիւն պատճառներ է, ինչ որ կերելի, « գազաթը հասնի կամ ինչեւ » բացատրութիւնն, իրեն նուաստութիւն համարելով անշուշտ. « Ի՞նչպէս կարելի է այդ, խորհրդածներ է ինքն իրեն, մինչ ինձ միայն կը պատկանի գազաթը ելնել կամ... ինչեւ » — աշխարհի օրէնք է այդ, ամէն ելնող ստիպում է իջնելու: Եւ ապա « Մարդաբան » պարզ հարցում մը կ'ընէ թէ « Ի՞նչ բանի գազաթը ելած են »: Միտազնապիր, բարեկամ, հանդարտէ, կարծած իդ չափ ինքնահաւան չէ՝ Քաղնալկայն. քու գծած երևակայական գիտութեան մը գազաթը քեզի ձգեր է նա, զի այդ իւր կարողութենէն վեր է. ինքն — կը խնդրուի կրկին կարգաւ ուշադրութեամբ նոյն հատուածը — « Իւր յիսնամեկի գազաթը միայն հասեր կամ բարձրացեր է »: Իսկ այդ երևակայեցող գազաթները չգիտեմ ինչ դիտակով տեսեր ես: Այդ համեստ բացատրութեան մէջ կայ արդեօք ո՞ր է բան մի՞ որ կարող լինի վերաւորել ուրիշի անձնասիրութիւնը...: Ընդհակառակն, փափաքելի է որ ներկայապէս կ'անհունեցող մեր բոլոր թերթերն այլ, բաց ի իրենց երազած գիտութեան գազաթէն, զոր նոյնպէս կը մտղծենք իրենց, հասնէին սոյն յիսնամեկի գազաթը:

Իսկ երկրորդ բացատրութեամբ, « Հինգեր են իրեն պատկերներ՝ դարձններն », չէինք հասկնար՝ ինչպէս նոյն թերթն կ'ուզէ մեկնել թէ « նորի ալ պէտք չունի », զի նո-

րերն միշտ և ամենուն այլ փափաքելի են. այլ ուզեցինք միայն այդու ուրախակցիլ՝ դուրս ցառեցնել նորերուն « դալար և ծաղկած պտակները՝ դարձնները », որոց մէջ առաջին տեղին կը կարծէ գրաւել նոյն պատուական թերթն, որ մեզի առիթ տուաւ սոյն փոքրիկ խորհրդածութիւնս ընելու. և կը կնքենք խոսքերնս՝ յիշեցնելով իրեն, թէ ժամանակին չունչն զժախտաբար՝ կանուխ թէ ուշ՝ այդոնք ևս պիտի հինգընէ, պիտի թառամեցնէ. *Intelligenti pauca!*

* *

Արձագանք լրագրի վերջին թուերուն (12, 14, ևն.) չորրորդ իջին չորրորդ սեան մէջ տըպուած կը գտնենք նոր հրատարակուած այլ և այլ գրոց յայտարարութիւն մի. այդ գրքերը կը վաճառուին Տփղիսու Կեդրոնական գրալիմաճառանոցին մէջ: Այդ գրոց չափին մէջ կան նաև հետեւեալքն. 1. — Արամեան Պետրոս. Քերթնաձք և Կենսագրութիւն, Կենսագրութիւն, 2. — Արտաւահ հայ, Պատմութիւն եկեղեցեաց և վանորէից Եգիպտոսի. 3. — Մարդու վրէժն՝ Ողնոքորութիւն յԱշխարհ, և այլն. 4. — Քաղնալի Հ. Մ. Մեղուաբանութիւն պատկերազարդ. 5. — Դոյն Հեղ. Երաւմասնութիւն պտկազարդ. 6. — Քաղնալիսն՝ Պատմութիւն գաղղականութեան Ղրիմու Հայոց. և տտնք բոլոր, ըստ Արձագանգի, հրատարակուած են, գիտէ՞ք ուր... ի Վիեննա:

Վիեննա... կարծեմ Քաղնալիյի ընթերցողաց անծանօթ չեն այս գրքերը և նոցա հրատարակութեան տեղը. բայց զարմնալի է՝ թէ ինչպէս Արձագանք լրագրի հրատարակիչը Վիեննայի Վիեննայի հետ չփոթեր են, և բոլոր այդ գրքերը Վիեննայի մամուլը արդիւնք կը համարին, մինչդեռ Վիեննայի Միակարեան տպարանին մէջ լոյս տեսած են:

Սակայն ներելի է այդ՝ մասամբ իւրի, քանի որ այդպիսի սխալ ընող՝ միայն և առաջին Արձագանք եղած չէ. և թերեւս այլ պիտի զոգէինք և անցնէինք, եթէ ուրիշները օրինակ չի տային մեզ, և չի համոզուէինք թէ ներկայ ժամանակիս պահանջն է այդ, — ուղղել միշտ այլոց վրիպակը, մերթ քա՛ն խնդրութեան մէջ ևս ինկնալու վտանգով: